

je bilo poudarjeno, da pri današnji globalni onesnaženosti planinstvo nima prav veliko zraven, da pa so koče le potencialni in ponekod tudi dejanski polutant; predvsem so onesnažene vode. Predstavili smo različne poglede na reševanje večjih problemov (npr. Koča pri Triglavskih jezerih) od inšpekcijskih ukrepov in stališč prizadetih upravljalcev koče do predstavitev tehničnih in bioloških rešitev čiščenja odpadnih voda. V poročilih so bile predstavljene tudi nekatere izkušnje iz tujine.

V razpravi, ki se je močno razvnela, je bilo večkrat poudarjeno, da društva rabijo več in bolj konkretne rešitve

za svoje težave. Skrb za varstvo voda bo morala prevzeti država, ki bo za odvzeme vode pri planinskih kočah podeljevala dovoljenja, v katerih bodo tudi predpisani načini čiščenja odpadnih voda. Predstavniki GK/PZS in TNP smo zagovarjali postopnost in tehten premislek pri reševanju okoljevarstvenih problemov visokogorja. Zagotovili smo pripravljenost za strokovno pomoč in skupno iskanje sredstev za nekatere sanacije. Žal razen nekaterih skoraj neumestnih pripomb in morda premajhnega poznavanja ni bilo pravih odgovorov na predstavljena izhodišča za planinsko dejavnost v TNP.

SPOMIN NA VODNIŠKI PREDPIS

RED ZA GORSKE VODNIKE IZ LETA 1904

VLADO HABJAN

Pred dobrimi 91 leti, davnega leta 1904, je bil v Avstro-Ogrski državi objavljen eden izmed prvih vodniških predpisov na Slovenskem. Pomemben je bil zato, ker je nastal na pobudo takratnega Slovenskega planinskega društva (SPD) in ne tako kot vsi dotedanji na pobudo sekcij Nemško-Avstrijskega Alpenvereina (DÖAV) in Avstrijskega turističnega kluba (ÖTC). Novi red je pomenil v organizaciji gorskega vodništva velik napredek, saj je uredil nadzorstvo in pooblastitev gorskih vodnikov, legitimiranje, vodniško knjigo, dolžnosti, vedenje vodnikov do vodenih in obratno, ravnanje ob nezgodah, nošenje, opremo, tarife, spore in kazenske sankcije. Predpis je še vedno aktualen, zato je prav, da se ga spomnimo. Prispevek je zgolj zgodovinska osvetlitev takratnih vodniških razmer.

PRVI VODNIŠKI PREDPISI NA SLOVENSKEM

Preden so bila sprejeta prva vodniška pravila, je lahko vodil vsak, ki ga je voden najel, vendar vodnik za to ni prevzel nobene odgovornosti.

Gorska vodniška služba na naših tleh se je začela pravno urejati v drugi polovici 19. stoletja. Prvi predpis »Red za gorske vodnike na Kranjskem« je bil objavljen že v letu 1874, točneje, 27. junija, prav tako v Avstro-Ogrski (E. Lovšin: Gorski vodniki v Julijskih Alpah, 1961, str. 292 in naprej). Pred tem so se Žanovi »Triglavski prijatelji« sicer trudili, vendar dlje od predloga predpisa niso prišli. Vodniške knjižice (legitimacije) so izdajala okrajna glavarstva. Številko 1 je imel Simon Pinter iz Mojstrane, izdana pa je bila v Radovljici. Vodniška tarifa je bila 5 goldinarjev in 50 krajcarjev za turo iz Mojstrane na Triglav, s sestopom v Bohinj pa 7 goldinarjev. Nova vodniška tarifa za vodnike Julijskih Alp in Karavank je bila določena 1893. leta.

1884. leta je dobila oblastno dovoljenje za vodniški red sekcija DÖAV Primorske. Prvi vodniški red s tarifo za Savinjske Alpe je bil izdan 1884. leta (B.

Režek: Stene in grebeni, 1959, str. 92). 23. julija 1896 je bil izdan nov red za gorske vodnike na Štajerskem. Slovenski vodniki so se udeležili že prvega vodniškega tečaja v Gradcu 1894. leta, pa tudi naslednjih.

SPD se je takrat prav dobro zavedalo pomena gorskih vodnikov, zato je dr. Fran Tomižšek leta 1903 na proslavi desetletnice SPD v sokolski telovadnici v Narodnem domu v Ljubljani postavil odločno zahtevo, da društvo avtorizira svoje vodnike. Tega leta so pripravili predloge in nasvete za nov red za gorske vodnike na Kranjskem. Na krajevno vlado v Ljubljani so naslovili posebno vlogo, v kateri so zaprosili, naj se tudi SPD prizna vpliv na pooblaščenje gorskih vodnikov na Kranjskem, ki jo je do tedaj imel le DÖAV.

SPD je s svojo zahtevo uspelo. Deželna vlada za Kranjsko je z razglasom št. 13.826 dne 20. avgusta 1904 (datum objave 15. november 1904) določila nov red za gorske vodnike na Kranjskem, v katerem se DÖAV ne omenja več. Predpis ima 15 poglavij in 21 paragrafov, objavljen je bil na 7 straneh in je bil tako kot vsi ostali predpisi v tistem času zapisan v slovenskem in nemškem jeziku. Podpisal ga je tedanji deželni predsednik Viktor baron Hein.

POSVETOVALNA VLOGA SPD

Že prvi paragraf predpisa je pomemben, saj je dvignil SPD na vlogo posvetovalnega organa: »Gorsko vodništvo je pod nadzorstvom in vodstvom političnih oblasti, ki pri tem uporabljajo posvetovalno sodelovanje obstoječih planinskih društev«.

Pooblastitev za službo gorskega vodnika je pridobil tisti, ki je dokazal, da ima »dobro ime, je državljansko neomadeževan, telesno krepak in strokovno usposobljen«. Preden je oblast pooblastila gorskega vodnika, se je prepračala o njegovih lastnostih iz spričevala županstva ali na kak drug način.

Vsakemu primernemu kandidatu je okrajno glavarstvo izdalo vodniško knjigo, vodnik pa je priložil kolek, povrnil stroške postopka ter obljubil, da se bo

natančno ravnal po obstoječih predpisih in izpolnjeval svoje dolžnosti. Okrajno glavarstvo je vodilo evidenco pooblaščenih vodnikov in nosačev in je vsako leto preverjalo vodniške knjige. Knjiga je vsebovala podatke o tekoči številki vodniškega protokola, krstno in rodbinsko ime, domovino in bivališče, osebni opis, spisek tur, s katerimi je vodnik dokazal sposobnosti, vodniški predpis v nemškem, slovenskem in francoskem jeziku, vodniško tarifo ter primerno število praznih listov za opombe vódenih. Vodnik je moral imeti na vsaki turi knjigo s seboj. Pred turo in po njej jo je moral pokazati vódenemu (v predpisu se uporablja izraz »*potnik*« in »*turist*«), da je ta vpisal morebitne vtise ali pritožbe. Na zahtevo okrajne oblasti jo je moral tudi dostaviti njenim organom, županstvu, pooblaščenecem ali planinskemu društvu. Če je vodnik namenoma strgal liste, popravil vtise ali kako drugače nezakonito potvarjal podatke v knjigi, je bil kaznovan.

Vodnik je imel pravico odsloviti vódenega, za katerega je smatral, da ture ne bo zmogel. Če je vodnik odsvetoval nadaljevanje ture, vódeni pa je hotel vseeno nadaljevati, je moral le-ta to potrditi v knjigi.

Glavne naloge vodnika so bile spremljanje vódenih, opozarjanje na pravilno hojo ter nevarnosti, skrb za pravo pot in izogibanje nesrečam. Na normalnih poteh je vodnik vodil do tri udeležence, na zahtevnejših turah pa je bilo lahko vodnikov tudi več. Takšne ture so določila planinska društva ali politična oblast.

Vodnik je bil za izpolnjevanje svojih dolžnosti osebno odgovoren.

GORSKI VODNIK V VLOGI REŠEVALCA

Vodnik se je moral do vódenih obnašati »*dostojno, vljudno in postržno in jim pomagati*«, pa tudi vódeni so morali biti do njega korektni. Prav tako se je moral v gorah uslužno vesti do tistih planincev, ki so bili brez vodnika. Dolžan je bil sporočati svoja opažanja glede poti, koč in zavetišč okrajnemu glavarstvu ali planinskemu društvu.

V primeru nesreče je moral posredovati kot reševalec. Čimprej je moral sporočiti podatke o nesreči bližnjim planincem, planinskim in pastirskim kočam ter zavetiščem, najbližji orožniški postaji, planinskemu ali vodniškemu društvu. Vodnik je bil dolžan pomagati reševati, tudi če se je ravno vrnil s ture.

Posebno zanimiv je deseti paragraf: »*Gorskim vodnikom je strogo prepovedano voditi potnika na druge kraje ali v druge gostilne, nego mu jih je označil potnik*«.

Obvezna vodniška oprema je bila »*primerno dolga in močna vrva, kompas, cepin in dereze*«. Vodnik je bil odgovoren, da je bila oprema primerna in se je pravilno uporabljala.

Vodniki so bili v kratkem času tudi nosači, vendar je bila največja možna teža 8 kg s hrano in opremo vódenega. Vódeni so lahko spremljali nosači, ki pa

niso smeli nastopati kot vodniki. Tudi nosači so imeli svoje izkaznice s tekočimi številkami, zanje so prav tako veljala vodniška pravila. Njihova glavna naloga je bila nošnja, ki po teži ni bila omejena.

Tarife za vodnike in nosače je imelo pravico spreminjati okrajno glavarstvo v sodelovanju s planinskimi društvi. Hrana za vodnika in povratek nazaj sta bili vštet v tarifo. Za ceno ture, ki je ni bilo v tarifi, sta se stranki dogovorili sami.

Spore med strankami so reševali pri najbližjem županu, okrajnem glavarstvu ali sodišču. Vodnik je bil lahko kaznovan z denarno globo (po predpisih iz leta 1854 in 1857!) ali odvzemom vodniške knjige. Slednje se je zgodilo tudi, če je »*vodnik izgubil zanesljivost ali telesno sposobnost*«.

Predpis je bil kratek, vendar je sistematično zajel bistvene zadeve, ki so pomembne za vódenje.

Veliko naporov po uvedbi novega vodniškega reda na Kranjskem je SPD posvetila vodniškim tečajem za slovenske fante in može. V letu 1906 je v Ljubljani organizirala prvi tečaj, ki se ga je udeležilo 20 kandidatov. Tečaji so se v naslednjih letih nadaljevali.

Začetno posredovanje ob nesrečah, ko so reševali predvsem gorski vodniki s pomočjo prisotnih planincev, se je spremenilo z letom 1912, ko je bila ustanovljena prva reševalna postaja na Slovenskem — v Kranjski Gori.

SPD je dobila šele leta 1909 od tržaškega cesarjevega namestnika iste pravice za Primorsko in Goriško glede gorskega vodništva, kakor jih je imel DÖAV. Nov red za Kranjsko je veljal polnih 26 let, štajerski pa celo 34. Šele konec leta 1930 je »Naredba o gorskih vodnikih« nadomestila Red za gorske vodnike Kranjske iz leta 1904 in Naredbo štajerskega namestništva iz leta 1896.

Tekma na ledu Pod Skalco

Alpinistični odsek Bohinj je 17. februarja priredil tradicionalno, že četrto tekmovalje v hitrostnem plezanju po umetno zaledenem slapu Pod Skalco v Bohinju. Tekme, ki so jo pomenovali Memorial Slavca Svetičiča, se je udeležilo 19 plezalcev v moški konkurenci in prvič uradno tudi tri dekleta. Umetni slap Pod Skalco je bil visok 50 metrov, naklonila v spodnjem delu je bila 60 do 80 stopinj, v sredini 95, na vrhu pa 85 stopinj. Zaradi mraza je bil led krhek, zgornji del slapu pa poln ledenih gob.

V predtekmovalju so morali tekmovalci kar najhitreje preplezati slap do vrha. Varovanje je bilo urejeno od zgoraj, tako da so tekmovalci ob padcu samo obviseli na vrvi. Le 11 tekmovalcev je slap v celoti preplezalo. Njihovi časi, številni odstopi na začetku in pomanjkanje izkušenj nekaterih mlajših so potrjevali težavnost plezanja po slapu, ki je bil najtežji do sedaj. Tik pod vrhom, komaj pet metrov pred ciljem, je po dotlej najhitrejšem času napako naredil tudi dvakratni zmagovalac dosedanjih tekmovalj v lednem plezanju v Bohinju Janez Jeglič.

V finale se je uvrstilo osem najhitrejših iz predtekmovalja, boljši čas pa je pomenil razmeroma lažjega nasprotnika v paralelnih izločilnih dvobojih vse do velikega finala. Najboljši plezalci so morali proggo (se pravi spodnjo polovico slapu, ki so ga piezali) v finalu preplezati kar šestkrat.

V tekmi za prvo mesto je bil letos Pavle Kozjek boljši od Marka Čara, tretje mesto pa je osvojil Milnar pred Megličem.

Po štirih tekmah in potem, ko sta doslej po dvakrat zmagala Jeglič in Kozjek, je po točkovanju (za prvo mesto 25 točk itd.) vrstni red naslednji: 1. Kozjek 81 točk, 2. Jeglič 54, 3. Čar 45, 4. Debelak 42, 5. Svetičič 40, 6. Meglič 39, 7. Ferjan 31 itd.

Martin Šolar